

Domov>Vaše pravice>Temeljne pravice>Podjetništvo in človekove pravice

Podjetništvo in človekove pravice

Švedska

1. Kakšno sodno varstvo imam v vaši državi kot žrtev kršitve človekovih pravic, ki jo je zagrešila gospodarska družba? Ali to varstvo vključuje odškodnino?

Na Švedskem ni razlike med kršitvami človekovih pravic, ki jih je zagrešila gospodarska družba, in drugimi vrstami kršitev človekovih pravic. Na področju podjetij in človekovih pravic ni posebnih predpisov. Pravna sredstva v okviru švedskega pravnega sistema so v skladu z mednarodnimi konvencijami o človekovih pravicah, katerih podpisnica je Švedska.

Sodno varstvo pred kršitvami človekovih pravic je določeno v Evropski konvenciji o človekovih pravicah, Listini Evropske unije o temeljnih pravicah in švedski ustavi.

Če menite, da so bile kršene vaše človekove pravice, se lahko obrnete na različne organe, odvisno od tega, kaj se je zgodilo.

Vložite lahko zahtevo za sodni postopek ali pregled, ki ga izvede švedski organ za pregled, ali vložite pritožbo pri nacionalni kontaktni točki.

Sodni postopek

O vaši zadevi lahko v večini primerov tako ali drugače odloča sodišče. Sodišče lahko kazniva dejanja obravnava na predlog tožilca. Če se tožilec odloči, da ne bo uvedel pregona, lahko postopek za to v nekaterih primerih začnete sami. Nazadnje lahko vložite odškodninski zahtevek zoper državo.

Na Švedskem obstajajo tri vrste sodišč:

redna sodišča, ki zajemajo okrožna sodišča (*tingsrätt*), pritožbena sodišča (*hovrätt*) in vrhovno sodišče (*Högsta domstolen*),

redna upravna sodišča, tj. upravna sodišča (*förvaltningsrätt*), upravna pritožbena sodišča (*kammarrätt*) in vrhovno upravno sodišče (*Högsta förvaltningsdomstolen*),

posebna sodišča, ki odločajo o sporih na različnih posebnih področjih, kot je delovno sodišče (*Arbetsdomstolen*).

Zahteva za pregled, ki ga opravi švedski organ za pregled

Različni varuhi človekovih pravic izvajajo preglede v zvezi s spoštovanjem človekovih pravic.

Kdor meni, da ga je organ ali uradnik organa v državnem ali občinskem sektorju krivično ali nepošteno obravnaval, ali pa meni, da je bil tako obravnavan neko drug, lahko vloži pritožbo pri parlamentarnem varuhu človekovih pravic (*Justitieombudsmannen*). Parlamentarni varuh človekovih pravic nadzoruje uporabo zakonov in drugih predpisov na področju javnih dejavnosti.

Nadzor, ki ga izvaja v skladu s svojimi nalogami, zajema tudi nadzor nad „drugimi posamezniki, katerih zaposlitev ali naloga vključuje izvajanje javnih pooblastil, kolikor to zadeva ta vidik njihovih dejavnosti“ ter nadzor nad „uradniki in zaposlenimi v javnih podjetjih, ko v imenu takega podjetja izvajajo dejavnosti, v katerih ima vlada prek podjetja odločilen vpliv“.

Nekatere nadzorne naloge izvaja tudi minister za pravosodje (*justitiekanslern*), ki ga imenuje vlada. Naloge ministra za pravosodje vključujejo preverjanje pritožb in poravnavo odškodninskih zahtevkov zoper državo.

Urad varuha enakih možnosti (*diskrimineringsombudsmannen*) je vladna agencija, odgovorna za spremljanje spoštovanja zakona o diskriminaciji. Varuh enakih možnosti si mora prizadevati predvsem za to, da tisti, za katere se zakon uporablja, prostovoljno spoštujejo zakon. Vendar lahko tudi vložijo tožbo pri sodišču v imenu posameznika, ki s tem soglaša. Kršiteljem zakona o diskriminaciji se lahko naloži plačilo odškodnine diskriminirani osebi zaradi diskriminacije.

Vložitev pritožbe pri nacionalni kontaktni točki

Smernice OECD za mednarodna podjetja zagotavljajo možnost, da vašo zadevo obravnavajo nacionalne kontaktne točke (NKT). Švedska NKT temelji na tristranskem sodelovanju med državo, poslovnim sektorjem in delavskimi sindikati.

Državo zastopa ministrstvo za zunanje zadeve, ki sklicuje sestanke, k sodelovanju s točko pa so lahko povabljene tudi druge vladne službe. Poslovni sektor zastopajo konfederacija švedskih podjetij, švedsko trgovsko združenje in švedsko združenje lastnikov podjetij, medtem ko delavske sindikate zastopajo švedska konfederacija sindikatov, švedska konfederacija združenj strokovnih delavcev, sindikata Unionen in IF Metall ter švedska zveza diplomiranih inženirjev. Ker je upoštevanje smernic prostovoljno, NKT ne more naložiti kazni. Osrednja naloga kontaktne točke je spodbujati podjetja, da upoštevajo smernice ter sodelujejo pri reševanju posameznih težav z dialogom in razpravami.

Nacionalna kontaktna točka (NKT) – Regeringen.se**2. Ali v vaši državi obstajajo posebna pravila za hude kršitve človekovih pravic? Ali se ta pravila uporabljajo za kazniva dejanja zoper okolje ali hude oblike izkoriščanja delovne sile?**

Na nacionalni ali mednarodni ravni ne obstajajo posebna pravila za hude kršitve človekovih pravic. Vendar pa je načelo sorazmernosti pomembno pri presoji kršitev človekovih pravic, vključno z resnostjo kršitve. Sodno varstvo pred kršitvami človekovih pravic je določeno v Evropski konvenciji o človekovih pravicah, Listini Evropske unije o temeljnih pravicah in švedski ustavi.

3. Sem žrtev kršitve človekovih pravic zaradi dejavnosti evropske nadnacionalne gospodarske družbe zunaj Evropske unije. Ali imam dostop do sodnega varstva v vaši državi, če nisem državljan EU ali ne živim v EU? Kakšni so pogoji za uveljavljanje pravnih sredstev zaradi kršitve mojih pravic? Kje lahko dobim dodatne informacije?**Pogoji za vložitev zadeve pri švedskem sodišču**

Osnovni pogoj za to, da lahko tujec vloži zadevo pri švedskem sodišču, je ta, da lahko dokaže švedsko pristojnost, tj. da dokaže pristojnost švedskega sodišča za razglasitev dopustnosti tožbe. Možnosti za to so v različnih primerih različne:

V primerih, ko je posamezniku človekove pravice kršilo švedsko podjetje ali podružnice tega podjetja v tujini, je tožbo proti zadevnemu podjetju načeloma vedno mogoče vložiti pri sodišču na Švedskem.

Če je kršitev zagrešilo odvisno podjetje, ki je v švedski lasti ali pod švedskim nadzorom in ima sedež v tretji državi (tj. zunaj EU, Islandije, Norveške in Švice), pa je tožbo proti odvisnemu podjetju mogoče vložiti pri sodišču na Švedskem le pod določenimi pogoji.

Če je kršitev zagrešilo odvisno podjetje, ki je v švedski lasti ali pod švedskim nadzorom in ima sedež v drugi državi EU ali na Islandiji, Norveškem ali v Švici, so možnosti za vložitev tožbe proti odvisnemu podjetju pri sodišču na Švedskem omejene na izjemne primere.

Splošni pogoji za švedsko pristojnost

Švedska sodišča morajo na lastno pobudo preveriti obstoj švedske pristojnosti. Zahtevek spada v švedsko pristojnost, če je švedsko sodišče pristojno za obravnavo vsebine zadeve in odločanje o njej.

V primerih, ko ima podjetje, ki je zagrešilo kršitev (toženec), sedež v državi članici EU, se uporablja Uredba Bruselj I. Vendar Uredba vsebuje tudi številna pravila o pristojnosti, katerih uporaba ni odvisna od tega, kje se nahaja sedež toženca. Če ima toženec sedež na Islandiji, Norveškem ali v Švici, vprašanje pristojnosti ureja Luganska konvencija. Če toženec nima sedeža v EU ali v državi podpisnici Luganske konvencije, vprašanje pristojnosti urejajo kolizijska pravila glede pristojnosti, ki se uporabljajo po analogiji in so določena v poglavju 10 švedskega zakonika o sodnem postopku, pri čemer se upošteva osnovna zahteva za razpoložljivost švedskih sodišč, da obstaja švedski interes za izvajanje sodne oblasti.

Stalno prebivališče posameznika, ki so mu bile kršene pravice, na splošno ni pomembno za uporabo Uredbe Bruselj I. Vendar se v nekaterih primerih zahteva, da ima tožnik stalno prebivališče v državi članici ali da je mogoče okoliščino, ki je podlaga za pristojnost, pripisati državi članici.

Odločilni dejavnik bo obstoj okoliščin, ki so podlaga za pristojnost, ob vložitvi zadeve pri sodišču.

Pravo, ki se uporablja

Pravo katere države je treba na švedskem sodišču uporabiti v primeru zahtevka, ki izvira iz kršitve pravic, določi švedsko sodišče z uporabo švedskega mednarodnega zasebnega prava. Na splošno to pomeni, da je treba uporabiti pravo države, v kateri so bile kršene pravice. Če so bile človekove pravice kršene zunaj Švedske, se bo torej za zahtevek žrtve le redko uporabljalo švedsko pravo. To velja ne glede na to, ali se je posameznik odločil oblikovati svoj zahtevek na pogodbeni podlagi (pogodba o zaposlitvi) ali nepogodbeni podlagi (v primeru neobstoja pogodbe o zaposlitvi). Glavni razlog za to je, da povezava s Švedsko ni dovolj močna.

V nasprotju z vsebino švedskega prava je vsebina tujega prava na švedskih sodiščih dejansko vprašanje. Posameznik, ki svoj zahtevek utemeljuje s tujim pravom, mora zato predložiti dokaze, ki to potrjujejo, npr. v obliki izjave izvedenca. Pri tem lahko nastanejo določeni stroški.

Tudi kadar se za zahtevek uporablja tuje pravo, obstaja nekaj možnosti, da švedska sodišča uporabijo švedsko pravo, če gre za mednarodno zavezujoča pravila ali če je tuje pravo v nasprotju s švedskim javnim redom. Vendar se taki nujni postopki uporabijo zelo redko. Dokler ne bo oblikovana sodna praksa, npr. Sodišča Evropske unije in švedskih sodišč, tudi ni jasno, v kakšnem obsegu odškodninski zahtevek v zvezi s kršitvijo človekovih pravic privede do uporabe teh pravil o odstopanju, npr. zaradi pomanjkljive zaščite pravic v državi, kjer je nastala škoda.

Praktične možnosti posameznika, da vloži zadevo pri švedskem sodišču

Dostopnost švedskih sodišč je razmeroma dobra, če obstaja švedska pristojnost in je bil vložen zaščiten zahtevek, ki ga je mogoče uveljavljati (npr. na podlagi tujega prava, ki se uporablja). Poleg tega so pravne možnosti tujca, da nastopi kot stranka v švedskem sporu, načeloma primerljive s tistimi, ki veljajo za švedske državljane.

Če tujec naleti na finančne ali druge praktične ovire pri tem, da se osebno zglesi na zadevnem sodišču na Švedskem, se lahko domneva, da si bo sodišče prizadevalo odpraviti to oviro, npr. tako, da bo dovolilo navzočnost po telefonu ali prek videopovezave.

Nekateri tuji državljani, ki nimajo stalnega prebivališča na Švedskem in pri švedskem sodišču vložijo tožbo proti švedski pravni osebi, morajo na zahtevo toženca zagotoviti varščino za prihodnje pravne stroške toženca. Kateri tuji državljani in pravne osebe so oproščeni obveznosti plačila varščine, je določeno v *obvestilu z dne 15. maja 2014 o oprostitvi plačila varščine za pravne stroške za tuje tožnike v nekaterih primerih*.

Možnosti tujca, da pridobi javna sredstva za sodne takse in pristojbine varuha človekovih pravic, so omejene, vsaj če je oseba državljan države nečlanice EU. Največ možnosti za pridobitev javnega financiranja je, ko je odškodninski zahtevek vložen kot posamezni zahtevek v povezavi s kazensko zadevo.

Možnosti, da se poiščejo rešitve zasebnega financiranja, so sicer zelo odvisne od osebnih finančnih in socialnih okoliščin tujca.

Več informacij

Memorandum ministrstvu za zunanje zadeve glede možnosti posameznika za vložitev tožbe proti švedskemu podjetju pri švedskem sodišču zaradi kršitev človekovih pravic, ki so bile storjene zunaj Švedske. Mannheimer Swartling (2015)

<https://docplayer.se/7222881-Promemoria-till-utrikesdepartementet.html>

Več informacij o smernicah za vložitev zadeve pri sodiščih je na voljo na <https://www.domstol.se/en/>.

4. Ali lahko varuh človekovih pravic, organi za enakost ali nacionalne institucije za človekove pravice podpirajo žrtve kršitev človekovih pravic, ki so jih zagrešile evropske nadnacionalne gospodarske družbe zunaj Evropske unije? Ali lahko ti organi preučijo moj primer, če nisem državljan EU in ne živim v EU? Ali v vaši državi obstajajo druge javne službe (kot je inšpektorat za delo ali varstvo okolja), ki lahko preučijo moj primer? Kje lahko dobim informacije o svojih pravicah?

Glej vprašanje 1.

Švedski inštitut za človekove pravice ne obravnava posameznih pritožb v zvezi s kršitvami človekovih pravic.

5. Ali vaša država evropskim nadnacionalnim gospodarskim družbam nalaga obveznost, da vzpostavijo pritožbene mehanizme ali storitve mediacije za kršitve, ki so posledica njihovih poslovnih dejavnosti? Ali se te obveznosti uporabljajo tudi za kršitve, ki so se zgodile zunaj Evropske unije? Kdo je pristojen za spremljanje teh dejavnosti v vaši državi? Ali so na voljo javna poročila z informacijami o delovanju teh sistemov?

Lastni mehanizmi podjetij za odpravo posledic kršitev

Podjetja so odgovorna za zagotavljanje, da njihove dejavnosti ne kršijo nikogaršnjih človekovih pravic; če je podjetje kršilo pravice, prispevalo k temu ali je bilo povezano s tem, pa si mora prizadevati, da najde način za odpravo posledic kršitve za prizadeto osebo. Posledice kršitve lahko med drugim odpravi z opravičilom, finančnim ali nefinančnim nadomestilom ali na drugačen način, o katerem se dogovori s prizadeto osebo. Položaj je bolj zapleten, če podjetje ni prispevalo k nobenemu negativnemu učinku, vendar je ta učinek neposredno povezan z njegovo dejavnostjo. V takih primerih in če ima podjetje zadosten vpliv, da lahko obvladuje negativni učinek, mora uporabiti svoj vpliv.

Standardni model za to, kako bi morale podjetje najbolje urediti lastne mehanizme za pritožbe in odpravo posledic kršitve, ne obstaja. Vsako podjetje se mora samo odločiti, kaj je ustrezno, na podlagi posebnih okoliščin, ki veljajo zanj.

Nekaj meril:

odprtost – spodbujanje dialoga s tistimi, ki jih je prizadelo ravnanje podjetja;

pogajanja in razprave s predstavniki zaposlenih – to je pogosto dobra podlaga za učinkovite ukrepe v primerih, ki se nanašajo na zaposlene;

smernice o tem, kako lahko osebe v podjetju interno opozorijo na kršitev ter kako je treba ukrepati ob opozorilu in zaščititi osebe, ki so na kršitev opozorile;

sistem za obravnavo pritožb, prek katerega lahko osebe zunaj podjetja, ki menijo, da podjetje negativno vpliva ali pa bo negativno vplivalo nanje ali na druge, to podjetje opozorijo na težavo na varen in anonimen način.

Vlada je uvedla novo zakonodajo o poročanju o trajnostnosti za velika podjetja, ki je ambicioznejša od direktiv EU, jasnejša merila za trajnostnost v okviru zakona o javnem naročanju in močnejšo pravno zaščito za žvižgače.

Nova zakonodaja o poročanju o trajnostnosti je začela veljati decembra 2016. Vsa velika podjetja z več kot 250 zaposlenimi morajo v skladu s to zakonodajo zdaj poročati o trajnostnosti. Kjer je to potrebno za razumevanje razvoja, položaja in rezultatov podjetja, morajo poročila poleg informacij o okoljskem vplivu, socialnih razmerah, enakosti in preprečevanju korupcije vsebovati tudi informacije o ukrepih za zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami delavcev.

Riksdag je januarja 2017 sprejel tudi strogo zakonodajo za zaščito zaposlenih, ki opozorijo na resno kršitev pri dejavnostih svojega delodajalca („žvižgašтво“). Zaposleni, proti katerim je njihov delodajalec uporabil povračilne ukrepe, bodo na podlagi te posebne zaščite upravičeni do odškodnine.

Javna poročila

Podjetja in človekove pravice: znatne pomanjkljivosti in vrzeli v švedskem pravu. Poročilo švedski agenciji za javno upravljanje. Enact Sustainable Strategies (Enact), svetovalno podjetje, specializirano za trajnostni razvoj podjetij in odgovorno podjetništvo.

Podjetja in človekove pravice: znatne pomanjkljivosti in vrzeli v švedskem pravu [Enact \(statskontoret.se\)](https://enact.se/enact-sustainable-strategies)

6. Ali imam posebne pravice, če sem ranljiva žrtev, ki išče pravno varstvo zaradi kršitve človekovih pravic, ki jo je zagrešila gospodarska družba? Ali imam možnost dostopa do pravne pomoči in pod katerimi pogoji? Kateri stroški bodo kriti s pravno pomočjo? Ali imam dostop do pravne pomoči pod enakimi pogoji, tudi če nisem državlján EU ali ne živim v EU?

Žrtve kršitev človekovih pravic, ki so jih zagrešile gospodarske družbe, nimajo posebnih pravic (glej vprašanje 1).

V skladu z zakonom o pravni pomoči (1996:1619) obstaja možnost pridobitve pravne pomoči. O tem, ali ste upravičeni do pravne pomoči, vedno odloča sodišče ali organ za pravno pomoč (*Rättshjälpsmyndigheten*).

Pravna pomoč se na splošno uporablja za fizične osebe, tj. ne za združenja, podjetja ali podobno. Pravno pomoč lahko izjemoma pridobijo tudi trgovci ali zapuščina.

Vaša finančna sredstva temeljijo na vašem izračunanem letnem dohodku pred obdavčitvijo. Za vsakega otroka, h preživljanju katerega prispevate, odštejete 15 000 SEK, pri čemer se lahko odšteje največ 75 000 SEK. Znesek je treba prilagoditi tudi, če imate premoženje ali dolgove, ki vplivajo na vašo plačilno sposobnost. Za pridobitev pravne pomoči vaša finančna sredstva ne smejo presegati 260 000 SEK/leto. Ko ste obveščeni o prejemu pravne pomoči, morate nekaj stroškov plačati sami. Pravna pomoč za odrasle osebe ni nikoli popolnoma brezplačna, del, ki ga morate plačati sami, pa se imenuje taksa za pravno pomoč. Vaša taksa za pravno pomoč ne sme biti nikoli višja od stroškov pravne pomoči.

Kritje pravnih stroškov je vrsta zavarovanja, ki je v večini primerov vključeno v zavarovanje stanovanja, enodružinske hiše ali počitniške hiše. To kritje pomeni, da se lahko iz vašega zavarovanja krije del vaših stroškov za pravnika ali odvetnika. Pogoji za kritje pravnih stroškov se lahko razlikujejo med zavarovalnicami, zato je pomembno, da preverite pogoje vašega zavarovanja.

V členu 35 uredbe o pravni pomoči (1997:404) je določeno, katere tuje državljane je treba v zadevah v zvezi z upravičenostjo do pravne pomoči obravnavati enako kot švedske državljane v skladu s zakonom o pravni pomoči.

Zadnja posodobitev: 26/04/2023

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezni nacionalni organi, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska komisija ne prevzema nobene odgovornosti za informacije ali podatke, ki jih vsebuje oziroma na katere se sklicuje ta dokument. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.